

Setembre cultural | | Actualitzat el 18/11/2024 a les 08:36

Rosa Cerarols: «Hem d'engrandir de continguts la comprensió del que és cultura»

«Entenc l'art com a punta de llança per la transformació i per a la sensibilitat, i això ens pot ajudar moltíssim a connectar-nos i explicar-nos el territori» | «Hi ha un despropòsit fonamental amb la manera com s'ensenya la geografia a les escoles»

Rosa Cerarols explica geografia a estudiants d'humanitats i fa tot el possible per explicar-la de manera atractiva. | Anna Pujol Navarro

Som al Festival Kontrast del Konvent, a Cal Rosal. Comencem l'entrevista just abans de les proves de so d'ILYF, grup palestí amb el cantant Ahmed Eid, que tocarà durant el vermut. Rosa Cerarols és geògrafa, antropòloga i escriptora, defensora de la cultura descentralitzada i les pràctiques artístiques en l'entorn rural. A més, és una de les impulsores del Konvent. Explica geografia a estudiants d'Humanitats a la Pompeu Fabra de Barcelona i, per poder-la expressar de manera atractiva a l'alumnat, diu que ha hagut de portar la geografia cap a altres mons. Hi aprofundim.

Ens pots dir què entens per geografia, per situar-nos?

Hi ha un despropòsit fonamental amb la manera com s'ensenya la geografia a les escoles, que fa que en els imaginaris de moltíssima gent la geografia sigui *pinta i coloreja* o només aprendre de memòria rius i noms de capitals en un mapa. La geografia és molt més que això. És, en essència, el fet de viure, la descripció de la terra. A partir d'aquí, hi pots posar tots els matisos que vulguis. En

primera instància, crec que és molt important prendre consciència que vivim en un espai geogràfic, i això ens incumbeix a tothom. No és el mateix haver nascut aquí que haver nascut al Marroc, o haver nascut ara o en plena revolució industrial quan s'estava construint el convent on ens trobem. Prendre consciència d'això és molt important per saber-nos situar i connectar. A més a més, venim d'una tradició on la Història va per damunt de la geografia. Es valora més la data, la revolució, la quimera, per damunt d'on passen les coses. Això s'està revertint, perquè l'emergència climàtica ens està posant a lloc.

I què és la geografia crítica?

És aquella geografia que posa èmfasi a qüestionar eixos que estan o mal explicats o són conseqüència de realitats que caldria revertir. Perquè si no, acceptem allò que ens expliquen, que molts cops és per una finalitat concreta. En el cas de les noves ruralitats, per exemple, cal entendre que les geografies o les geometries de poder han estat en un mer desequilibri, sovint tutelat pel capitalisme. És important posar aquest bri de crítica quan expliquem geografia, perquè la geografia no serveix només per mirar-te una guia de viatges o per geolocalitzar-te al Google Maps per arribar aquí al Konvent. Google Maps ens amaga coses, també. Descobrir això és important per prendre consciència en clau de transformació i en clau de no comprar tot allò que t'expliquen.

Sovint expliques la relació de l'art amb el territori, com l'art pot ser un agent transformador en un territori i que això també està lligat amb la geocreativitat.

Ara estem en un moment en què tot està molt segmentat. Jo encara vinc de la tradició de què fas, estudies lletres o estudies ciències? Segmentació i oposició. És important revertir-ho, perquè el territori no entén d'aquestes distincions. La geografia és prèvia, la nostra existència és prèvia al fet que la il·lustració o la modernització de l'acadèmia distingís o separés volgudament allò que és ciència i allò que és cultura i art. I la cultura és l'art de cultivar. Hem d'engrandir de continguts la comprensió del què és cultura. Hem de generar unes noves cartografies. Jo entenc l'art com a punta de llança per la transformació i per a la sensibilitat, i això ens pot ajudar moltíssim a connectar-nos i explicar-nos el territori.

El Konvent va iniciar-se fa dècades i Rosa Cerarols en va ser una de les impulsores Foto: Anna Pujol Navarro

La Viral és un projecte geocreatiu?

És justament això, tenint en compte la pràctica metodològica. L'objectiu és generar combois al servei de la comunitat i el territori per solucionar problemàtiques. Perquè a l'entorn, la terra, hi ha moltes problemàtiques. En aquest cas, les ubiquem en tres indrets: Pirineu, Priorat i Catalunya Central, tenint en compte tot l'Eix del Llobregat. Hem començat amb un pla pilot sobre gestió de l'aigua, en el qual científics i artistes treballen metodològicament junts. I això és la geocreativitat. Si ens posem ontològiques, per mi la meua existència d'aquest planeta és art. La geologia és art, i la pagesia, la feina insistent i resilient de la pagesia a tot arreu del món, també. Aquest llibre que he rebut considero que és una pràctica de geocreativitat. És un projecte maquíssim que es diu AVANT, que porta al programa d'extensió universitària de la Universitat Jaume I de Castelló. Allà hi ha un greu problema de despoblament dels municipis interiors. La part de la costa està intensament poblada, amb molts jubilats europeus, i l'interior, completament despoblat.

Seguint amb el que expliques, qui i què ha estat creatiu al món rural, històricament?

La creativitat sempre hi ha estat. Jo crec que estadísticament està repartida amb la mateixa proporció arreu. Però què ha passat amb els desequilibris? Que hem tingut una relació de dependència entre el rural i l'urbà, amb una jerarquia de poder i de capital centrat en l'extracció del que és rural cap al que és urbà. I això què implica? Implica una manca d'autoestima per part del món rural. Moltes de les coses que nosaltres fem, que són artístiques, no es consideren artístiques perquè es consideren folklore. Aquí estem per revertir això, perquè actualment part de les coses més innovadores que estan passant ho fan fora de ciutat. Al Festival Kontrast, per exemple, més de la meitat de les propostes que hi ha no s'han visionat mai a Espanya.

A l'Altre món rural, parles d'un altre distingint-lo de què?

És l'*altre* perquè ha estat invisibilitzat. Últimament, gent de ciutat ha descobert el món rural després d'haver estat encapsulada en espais d'alta densitat amb més incidència de Covid. Tanmateix, fa més d'una dècada que hi ha pràctiques innovadores impulsades des del món rural, que demostren que hi ha un més enllà de l'estereotip sobre el món rural i el sector primari. El món rural és molt divers i tenim molts reptes al davant.

He vist que estàs en un grup de treball de Micropobles, què s'hi està coent?

Micropobles és una iniciativa d'associacions de pobles petits que s'uneixen per fer-se sentir. Es tracta de pobles que no tenen gaire pressupost, però abasten més de la meitat del territori català. Llavors, és necessària una ajuda mútua, mancomunar serveis, enxarxar-se? Per exemple, hi ha un circuit de concerts que es diu Itinera que facilitarà l'accés a concerts en municipis que si no, no ho podrien pagar. Concretament, aquest grup de treball on participo és un comitè d'experts que treballem per dotar de contingut l'associació. Jo crec que cal un canvi de relat, des de nosaltres mateixos, amb uns valors, un consens i, a partir d'aquí, prendre orgull i escampar-ho pel món. A més, s'està a punt d'aprovar l'Estatut de municipis rurals, que entra en temes molt tècnics i legals. En l'Agenda Rural hi ha un concepte que és el rural proofing, o servei de garanties, una noció que implica que tota aprovació legislativa ha d'estar emmarcada amb garantia de distinció per àmbit rural.

On són els límits entre el que és urbà i el que és rural?

Com deia, hi ha uns valors, que hem de consensuar. Per mi ara mateix no és tan important el límit com la relació de dependència. Hem de restablir quins lligams tenim amb la ciutat. On va la merda? Al món rural i, si concretem més, a les terres de Tarragona. Transició energètica, abocadors? Tot va cap allà. No podríem posar els panells solars a les teulades dels polígons industrials?

Llibre recull de la segona edició del projecte AVAN, on Cerarols ha participat amb l'elaboració d'un text sobre ruralitat. Foto: Anna Pujol Navarro

En el llibre Allò que no sabíem que sabem del projecte AVAN, parles d'Urbà-Rural.

Sí, hi dic que és la gran dicotomia en què ens trobem immerses i que els límits de les dues realitats són cada cop més vagues i menys significatives. Aquest binomi pressuposa una jerarquització territorial ancorada en desequilibris estructurals, així com un fals joc de dependències, especialment dels àmbits rurals cap als urbans. Al mateix temps, tant allò urbà com allò rural es caracteritza per la seva diversitat i cada cop ens és més difícil catalogar en funció de les velles definicions, avui ja obsoletes. I, per tant, cal repensar la hibridesa de molts espais que ocupen grans extensions i no són ni una cosa ni l'altra, però també, i no menys importants, les relacions que s'hi estableixen. En aquest llibre, vaig posar conceptes a cada lletra: resiliència, urbà-rural, retorns situats, autoestima, local o global, terra, art i tensió.

I què hi dius, de tensió?

Que no tot són flors i violes. El món rural no és una arcàdia. Ho sabem, i per això l'última lletra ens remet a la noció de tensió. La més estructural fa referència a les problemàtiques que deriven d'un model territorial desequilibrat i d'unes polítiques públiques que no conceben el món rural genèric com un potencial real de país. Poca població, pocs vots. Una altra capa de tensió té relació directa amb la sovint precària situació del primer sector, especialment de les petites explotacions. Però també hi ha tensions relacionades amb la noció de desenvolupament local i les problemàtiques relacionades amb l'oci, el turisme i el patrimoni. A la tasca de protecció cal afegir-hi també la instrumentalització de la recodificació simbòlica de la cultura popular. I, en el dia a dia, les trifulgues entre nouvinguts i locals, l'accés als serveis i a l'habitatge, per no parlar de la invasió dels ritmes frenètics que topen amb un caràcter rural de temps més pausats. Les tensions, malgrat tot, són necessàries i són la llavor de transformació i canvi, repte al qual cal donar resposta col·lectivament i de forma consensuada.

Tens algun llibre que hagi de sortir del forn pròximament?

Hi ha moltes coses al forn. Per exemple, estem pensant a explicar la geografia des de la base. Pensar per què és important la geografia entenent-la no des de l'estadística o l'analítica, com des del nostre vincle amb l'hàbitat, la nostra manera de sobreviure. I això ho volem explicar com ho fem amb el circ, interpel·lant la canalla i la gent gran. I aquest llibre el farem col·lectivament, com l'*Altre món rural*. I aquesta pràctica conforma un posicionament polític, fugint dels egos i dels noms. A l'*Altre món rural* hi han participat més de quaranta persones és un llibre coral que cartografia experiències explicades per la mateixa gent, que llavors s'ho fa més seu. És una caixa d'eines que podria tenir més versions perquè les experiències van augmentant. Vam fer un pacte de 150 pàgines amb Tigre de Paper i ens n'hem anat a 400. I caldrien més versions, encara.

Vam portar a terme l'entrevista al pati del Konvent, mentre el grup palestí ILYF portava a terme les proves de so ILYF: Grup ILYF, amb el cantant palestí Ahmed Eid. Foto: Anna Pujol Navarro

Com van ser els inicis del Konvent?

Als inicis del projecte, remuntant-nos a l'any 1992, la idea motriu ja era fer ressorgir de nou l'activitat de Cal Rosal, en un antic convent de monges que en aquell moment era un espai moribund. I això ens vam plantejar fer-ho a través de la pràctica artística i de la llibertat. De manera innovadora, trencadora i multidisciplinària. El lloc ens va triar a nosaltres, i resulta que està ubicat a la Catalunya Central, en l'eix del riu Llobregat. Inserir en aquest context, ens agrada poder reformular les geometries territorials, tornar a fer de les suposades perifèries, centre. Hem portat a terme una recuperació de patrimoni no institucional, hem portat iniciatives que han vingut aquí abans de passar per Barcelona, hem col·laborat amb Artists at Risk, artistes que han hagut de marxar del seu país per guerra, per discriminació? A la vegada, també col·laborem amb Avià, Olvan i Berga, els municipis més propers.

Com ha evolucionat l'autogestió del Konvent des del principi?

És un projecte molt orgànic. Vam començar tres persones i ara n'hi ha vint-i-cinc d'empadronades. Treballem en format voluntari, el que té els seus pros i els seus contres. És un projecte meravellós. N'estic orgullosa perquè és la nostra criatura. Estem en un punt de mira i de referència en molts aspectes, com pot ser ara a l'obertura de les residències artístiques. Cada cop ho fem tot millor, ho fem una mica més professional, però som voluntàries. Anem de bòlit, que si hem de canviar el món, que si hem d'aixecar això... Potser aquesta feina que estic fent jo aquí, algú la podria cobrar, com a treball incansable pel territori. Quan vam començar, ens titllaven de *zumbats*, per dir-ho de forma planera. Ara hi ha molts artistes que treballen aquí i demanen la seva subvenció, però el projecte en si és autogestionat. També considero que l'economia social i solidària, o cultura comunitària, és l'enzim de transformació des de la base. A la vegada, la cultura ha de ser rentable, i l'art també. Per tant, necessitaríem una llei de mecenatge, necessitaríem que la gent amb diners

invertís en cultura, que els pugui desgravar, per no només dependre de capital públic.